

Moreel gedrag, wijze van organisatie

De stelling van Markus Gabriels dat het tijd is voor een nieuwe verlichting maar verlichting is verandering van denken en het denken is niet het probleem in de huidige maatschappij. Het probleem van de huidige maatschappij is de mens niet verantwoordelijk stellen voor zijn gedrag. De Verlichting van de 18de eeuw was een culturele, filosofische en intellectuele stroming met het doel via de rede de mens zelf te laten nadenken over wat goed is of niet goed. In plaats van de religieuze dogma's die eeuwenlang normen en waarden voorschreven die werden gehandhaafd door koningen of keizers die ook aan diezelfde normen en waarden moesten voldoen. Voor de Verlichting ging men ervan uit dat de mens naar het kwade neigt en afhankelijk is van God en de kroon. De verlichte denkers gingen ervan uit dat de mens van nature goed is, autonoom en onafhankelijk. Mensen streven naar geluk hier op aarde en niet in het hiernamaals dat vormde het uitgangspunt van hun ethisch denken. Zij streefde naar een universele rationele moraal geldig voor alle mensen op aarde. Deze nieuwe kennis kon dan ook in het onderwijs verspreid worden zodat iedereen er kennis van kon nemen. De andere manier van denken is voornamelijk anders handelen.

Er zijn sindsdien vele boeken geschreven over het ethisch handelen van de mens. Twee ethische regels zijn belangrijk voor dit artikel. De eerste is van filosoof Friedrich Nietzsche die stelde dat er twee normen zijn voor de mens. De eerste is het geweten, ethische normen zijn vastgelegd in het geheugen van de mens, zoals overtuigingen ook in zijn geheugen zijn vastgelegd. Hij handelt automatisch naar die normen zonder dwang of sanctie. De tweede is normen die overtreden worden en die geconstateerd worden waarop een sanctie volgt. Dit noemt Nietzsche temmen, mensen worden slimmer om die overtreding te ontlopen. Mensen die te hard rijden in het verkeer en betrapt worden waar een sanctie op volgt houden in het vervolg rekening met die plaats, maar als ze die plaats voorbij zijn gaan ze gewoon weer harder rijden alsof er niets is gebeurd. Zo gaat het meestal met alle handelingen waar een sanctie opstaat, een enkele keer wordt het gedrag aan die norm aangepast.

De tweede filosoof is Jean Paul Sartre, hij stelde dat een mens absolute keuze vrijheid heeft en omdat hij vrij is in zijn keuze is hij verantwoordelijk voor zijn daden. Volgens hem is iedereen die aan een oorlog deelneemt schuldig aan al het leed dat die oorlog veroorzaakt. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het deelnemen aan een oorlog maar voor alle zaken waar menselijke besluitvorming mee betrokken is. Dit houdt in dat de oorlog tussen Rusland en Oekraïne de Russische president en al zijn medestrijders verantwoordelijk zijn voor het vele leed dat zij veroorzaken. Voor de Oekraïners ligt dat anders omdat die zich verdedigen tegen een agressor.

Die twee stellingen lijken mij mogelijkheden te bieden het tij te keren, het geweten te ontwikkelen via opvoeding en het sanctiebeleid herzien. En mensen verantwoordelijk stellen voor hun handelen of niet handelen, niet door het instellen van sancties, maar consequenties aan hun manier van handelen te verbinden.

Geweten is moreel gedrag dat vastgelegd is in de overtuigingen van een persoon. Het ontwikkeld zich in een persoon door zijn opvoeding en cultuur waarin hij leeft. Het wordt gevoed door correcties van zijn gedrag, meningen van anderen en bepaald gedrag van anderen. Het vormen van je geweten is je morele kompas te handelen naar wat volgens jou normen en waarden in die situatie goed is. Het is het nemen van verantwoordelijkheid van jou gedrag voor je handelingen in een bepaalde situatie.

Verantwoordelijkheid nemen bij algemene stellingen zoals de Verklaring van de rechten van de mens gebeurt in vele gevallen niet omdat die op verschillende manieren kan worden geïnterpreteerd. Het stellen van veel regels stellen waar geen plichten of consequenties aan zijn verbonden creëert geen moreel gedrag. Als we mensen aan bepaalt moreel gedrag willen

houden moeten we ze verantwoordelijk stellen voor hun daden.

Verantwoordelijkheid houden moeten we met concrete stellingen doen die niet kan worden geïnterpreteerd en waar consequenties aan verbonden worden die logisch zijn en automatisch gelden. Geen sancties maar consequenties. De rechten van de mens zoals gesteld in de verklaring wordt door de meeste landen niet nageleefd en veel artikelen worden in sommige landen die zich wel aan die verklaring houden misbruikt door lieden met politieke doelstellingen. Het betreft alleen maar rechten van individuen geen plichten of beperkingen. Zo wordt het artikel vrijheid van meningsuiting misbruikt om leugens en nepnieuws te verspreiden onder het mom dat het waarheid is, vrijheid van godsdienst wordt dikwijls voor politieke doeleinden gebruikt. Als goede verklaringen misbruikt kunnen worden door politici, en andere elite voor hun doeleinden hebben ze in feite weinig waarde. Als er een verklaring komt waar mensen recht op hebben moet er niet alleen de verplichting bij, maar ook de beperking en consequenties bij overtreding. Als dat niet gebeurt werkt dat averechts bij moreel gedrag en zeer negatief bij het opbouwen van een geweten. Een geweten kan je volgens mij alleen maar opbouwen bij concrete voorstellen die nageleefd kunnen worden en waar consequenties aan zijn verbonden. Bijvoorbeeld een artikel dat je niet mag stelen en stelen bedoel ik ook fraude plegen, iemand oplichten, iemand bewust benadelen ten voordele van jezelf. Het gaat er niet om op dat vergrijp een sanctie te zetten maar de consequentie eraan te verbinden een logisch vervolg aan te verbinden door alle schade die jij de ander heeft toegebracht terug moet betalen. Dat geldt voor alle mensen dus ook voor politici, en bestuurders van bedrijven. Je mag alleen zolang de terugbetalingsverplichting geldt een minimum bedrag overhouden om van te leven. De sancties die nu op stelen fraude of oplichting gelden wordt alleen de dader bestraft en blijft het slachtoffer met de schade zitten. Zo krijg je geen geweten en is de verantwoordelijkheid voor je gedrag ver te zoeken en volgens Nietzsche probeert de mens de gevolgen van zijn gedrag te ontwijken door te ontkennen of medelijden te tonen met zijn situatie.

Op dit moment is er voor de Russische president een arrestatiebevel uitgevaardigd wegens het ontvoeren van Oekraïense kinderen, en moet oud-president Trump zich voor een rechter verantwoorden voor zijn rol op de bestorming van het Capitool en wordt een aanklacht voorbereid aan de bestuurders van het bedrijf Chemours in Dordrecht wegens langdurige lozing van Pfas een schadelijke stof die mens en milieu bedreigt. Dat een Russische president zich niet zo gauw laat arresteren moge duidelijk zijn, maar op dit moment voelt hij wel zijn beperkingen door verschillende landen niet meer te bezoeken wegens dreigende arrestatie. Dat Thrump ook moeilijk te bestraffen is komt doordat hij voor veel Amerikanen nog als een toekomstige president wordt gezien ondanks de vele ontkenningen, leugen en nepnieuws die hij verspreid. En de leiders van Chemours verantwoordelijk houden voor verontreiniging van een groot deel rondom de fabriek door het lozen van Pfas en daar geen maatregelen hebben genomen behoudens eenvoudige maatregelen op gedrongen door sancties van de overheid. Sancties die voor het bedrijf niets voorstelde door de grote winst die het bedrijf maakte. Die persoonlijke aansprakelijkheid van politici en bestuurders is een hoopvol teken dat zij zich ook moeten verantwoorden voor hun daden en de consequenties van hun gedrag moeten ondergaan voor de samenleving waarin zij leven en voor samenlevingen die het slachtoffer zijn van hun daden. Die persoonlijk verantwoordelijk voor politici van partijen en landen en bestuurders van bedrijven zie ik als enige mogelijkheid om het gedrag van de mens te reguleren. Op dit moment worden nog maar weinig politici of bestuurders aansprakelijk gesteld voor hun gedrag terwijl die groep verantwoordelijk is voor de meeste problemen in de huidige maatschappij, niet alleen door hun handelen, maar ook door hun niet-handelen. Het niet nemen van de juiste maatregelen van klimaat of milieu maakt hen verantwoordelijk voor de klimaat en milieuproblemen op dit moment. Bedrijven die om financiële redenen bepaalde

maatregelen niet nemen zijn de bestuurders van die bedrijven verantwoordelijk voor de gevolgen van hun handelen.